

2024-01-26

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KUN-2024-00021

Medborgarförslag - Graffitiplank eller platser att lagligt få utöva graffiti målning på

Inkom den 4 september 2023

Förslag till beslut

Kulturnämnden föreslår kommunstyrelsen att avslå medborgarförslaget och noterar att frågan om graffitiväggar utretts av kultur- och fritidsenheten.

Sammanfattning av ärendet

I ett medborgarförslag som inkommit till kommunen föreslås att kommunen ska tillhandahålla ett graffitiplank eller platser att lagligt få utöva graffiti på i Nacka. Ärendet KFKS-2023-00818 behandlades i KS 2023-12-18 och återremitterades för att remitteras till kulturnämnden för utredning och förslag till beslut.

Det har under de senaste åren beslutats om i flera kommuner runt om i Sverige att tillhandahålla lagliga graffitiväggar och det har i ett flertal fall utvärderats med positivt resultat. Det finns dock ett antal viktiga aspekter kopplade till öppna graffitiväggar som lyfts både i studier och av berörda kommuner bland annat gällande trygghet, praktiska funktioner och miljö. För att det ska fungera på ett bra sätt, upplevas som tryggt och det ska få ett positivt utslag både för utförarna så väl som övriga invånare är det nödvändigt med en rad olika åtgärder och riktade resurser både inför och kontinuerligt efter ett uppförande. Det krävs bland annat en kopplad verksamhet, drift och underhåll samt miljöåtgärder.

Behovet för en kommunal graffitivägg eller plats att utföra graffiti lagligt på bedöms inte överväga de resurser som krävs för att på ett tryggt och säkert sätt tillhandahålla detta.

Förslagen i medborgarförslaget

I ett medborgarförslag föreslås kommunen tillhandahålla ett graffitiplank eller platser att lagligt få utöva graffiti på. Syftet med förslaget är att graffitimålare på ett lagligt sätt ska kunna visa upp sin konst. Medborgaren hänvisar även till att det finns en graffitivägg som drivs i privatregi i Nacka.

Kultur- och fritidsenhetens utredning och bedömning

Förslagen i medborgarförslaget

I ett medborgarförslag föreslås kommunen tillhandahålla ett graffitiplank eller platser att lagligt få utöva graffiti på. Syftet med förslaget är att graffitimålare på ett lagligt sätt ska kunna visa upp sin konst. Medborgaren hänvisar även till att det finns en graffitivägg som drivs i privatregi i Nacka.

Tidigare utredning av laglig graffitivägg

Nacka har vid ett flertal tillfällen fått förfrågningar från medborgare om en laglig vägg för graffiti. Senaste utredningen gjordes av kultur- och fritidsenheten 2016¹ med yttrande från dåvarande Brottsförebyggande rådet i Nacka. I ärendet skiljde sig kultur- och fritidsenhetens bedömning från brottsförebyggande rådets. Brottsförebyggande rådet i Nacka ansåg att uppförandet av lagliga graffitiväggar inte var bra ur ett brottsförebyggande perspektiv. Utan att det bedömdes leda till negativa konsekvenser för kommunen i form av ökad nedklottring och minskad trygghet. Kultur- och fritidsenheten lyfte istället möjliggörandet för ungdomar att lagligt kunna utföra sitt intresse för graffiti som något positivt för kommunen. Förslaget avsågs med hänvisning till yttrande av Brottsförebyggande rådet i Nacka.

Kort om graffiti och klotter

Grffiti är inget nytt fenomen utan har funnits i människors omgivning i olika uttrycksformer sedan urminnes tider. I Sverige fick graffiti stor spridning under 1980-talet genom inspiration från amerikanska filmer.

Klotter är ett begrepp som ofta används för att beteckna en viss typ av graffiti. Idag används begreppen i hög utsträckning för att göra distinktion mellan vad som uppfattas som ett konstnärligt uttryck, graffiti, och vad som uppfattas som förstörelse, klotter. Även Brottsförebyggande rådet ställer sig bakom denna uppdelning av begreppen som ett sätt att komma runt begreppsförvirringen och för att tydliggöra den juridiska skillnaden mellan begreppen där klotter är det olagliga uttrycket i form av skadegörelsebrottslighet.²

Kort om läget i Nacka

Precis som i övriga landet så förekommer klotter som skadegörelse i Nacka både i det offentliga rummet och i kollektivtrafiken. Under 2022 kunde man i Nacka så väl som i landet i stort se ett trendbrott med stor minskning i anmälningar av skadegörelse i form av klotter. I Nacka var det 2022 1438 anmälda fall av klotter jämfört med 1864 fall 2021 och 2857 fall 2020.

¹ KUN 2015/22-860

² Att förebygga klotter - En studie av åtta kommuners arbete med att förebygga klotter. Urban utveckling, 2018. Sid 4.

I hela landet anmäldes 211 366 skadegörelsebrott 2022, vilket innebar en minskning med 4 procent jämfört med året innan. De flesta typer av skadegörelsebrott minskade, och de brottstyper som minskade mest i antal var övrigt klotter, där antal anmälda brott minskade med 21 procent.³

Privat graffitivägg i Nacka

Det finns sedan april 2021 en graffitivägg i privatregi i Nacka. Det är fastighetsbolaget Atrium Ljungberg som upplåtit en cirka 50 meter lång vägg som drivs och underhålls av nätverket Konstjord. Väggen är öppen för vem som helst att måla på men måste förbokas och kureras av en konstnär som ser till så att ambitionen med väggen efterlevs. Själva väggen är ett byggplank som inte är permanent utan står uppställt på idag obestämd tid men minst ett år till. Konstjord ansvarar även för att se till så att marken under och runt om väggen är skyddad när någon målar för att inte omgivningen ska bli förstörd av färgen.

Väggen är uppdelad i tre delar där en vägg är till för lite mer konstnärliga framställningar och där ett verk får vara kvar minst en månad innan det målas över. En annan del av väggen är avsett för verk som får stå orörda en vecka innan de målas över. Den sista delen är till för mer spontana projekt där den som vill måla kan höra av sig mer spontant och inte behöver boka en specifik vecka eller månad. Vad som målas på väggarna är upp till den som målar och inget som behöver redovisas i förväg.

De som använder sig av väggarna är idag fram för allt redan verksamma graffitimålare där en majoritet inte kommer ifrån Nacka. I takt med att området i Sickla har utvecklats har dock fler från Nacka tagit del av väggen. Konstjord som driver väggen har vid några tillfällen jobbat aktivt för att locka ungdomar till väggen och delen som är öppen för spontanmålning har bokats av ungdomar vid några tillfällen. Men även den delen används främst av redan verksamma graffitimålare. Efterfrågan på väggen har varierat över året med högre efterfrågan under sommaren och lägre under vintern. Trots ökad efterfrågan under sommaren har det alltid funnits möjlighet att måla på väggen även om det har varit väntetid under sommarhalvåret.

Studier kring och erfarenhet av lagliga graffitiväggar

Det har under de senaste tio åren genomförts ett antal studier kring fenomenet laglig graffitivägg även kallad öppen graffitivägg. Enligt Brottförebyggande rådet nationellt finns dock idag inga vetenskapliga belägg för att öppna graffitiväggar leder till vare sig mer eller mindre klotter.⁴

³ Brottsförebyggande rådet, Klotter och skadegörelse. <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/klotter-och-skadegorelse.html>

⁴ Brottsförebyggande rådet, Klotter och skadegörelse. <https://bra.se/statistik/statistik-om-brottstyper/klotter-och-skadegorelse.html>

I studien ”Att förebygga klotter - En studie av åtta kommuners arbete med att förebygga klotter” genomförd av Urban Utveckling 2018 skiljer sig kommunernas erfarenhet av de negativa och positiva effekterna av öppna graffitiväggar. Bland annat har Göteborg och Jönköping inte upplevt någon spridningseffekt kring de öppna graffitiväggarna.⁵ Medan andra kommuner tycker det har haft liten eller stor ökning av klotter i närområdet. Flertalet av de kommuner som tillhandahåller öppna graffitiväggar kan dock inte fastställa någon koppling mellan införandet av den lagliga väggen och en ökning eller minskning av klotter i kommunen. Detta visar även studien ”Lagliga graffitiväggar och skadegörelse i form av klotter – En kunskapsöversikt” genomfördes 2015 av Tryggare Sverige. Där knappt en fjärdedel av de kommuner som erbjöd lagliga graffitialternativ hade upplevt en negativ effekt där graffiti spridit sig utanför den lagliga platsen.⁶

Det har under de senaste åren beslutats om i flera kommuner runt om i Sverige att tillhandahålla lagliga graffitiväggar och har i ett flertal fall utvärderats med positivt resultat.⁷ Det har i flera av dessa kommuner inte kunnat fastställas någon koppling mellan den lagliga graffitiväggen och en ökning av klotter i kommunen.⁸ Det som både studier så väl som Brottsförebyggande rådet lyfter är att öppna graffitiväggar inte kan ensamt ses som en brottsförebyggande åtgärd utan måste i så fall ingå i ett större arbete. Majoriteten av de kommuner som valt att tillhandahålla öppna graffitiväggar har valt att göra det för att stötta konstformen och ungdomars fritidsintressen.⁹

Viktiga aspekter

Det finns ett antal viktiga aspekter kopplade till öppna graffitiväggar som både studier och kommuner med öppna graffitiväggar framhåller bland annat gällande trygghet, praktiska funktioner och miljö. För att det ska fungera på ett bra sätt, upplevas som tryggt och det ska få ett positivt utfallet både för utövaren så väl som övriga invånare är det nödvändigt att det finns en fungerande verksamhet kring den öppna graffitiväggen. Det krävs både engagemang, kunskap och resurser för att utfallet ska bli positivt.¹⁰ Det är också viktigt att ha med ett säkerhets- och trygghetsperspektiv för att upplevelsen ska bli bra både för utövarna så väl som för övriga invånare. Även basala behov så som sittplatser, sophantering och toaletter är grundläggande för att en sådan plats ska kunna fungera, det krävs därför en plan för drift och underhåll. Omgivningen behöver också tas i beaktning ur ett miljöperspektiv. Gasen från sprayburkarna kan vara skadlig för de som använder färgen, men också för kringliggande miljöer. Därför är det viktigt att vid placering av väggen beakta förhållanden kring vattendrag och grundvatten. Det finns

⁵ Att förebygga klotter - En studie av åtta kommuners arbete med att förebygga klotter. Urban utveckling, 2018. S. 15-17

⁶ Lagliga graffitiväggar och skadegörelse i form av klotter – En kunskapsöversikt. Tryggare Sverige. 2015. s. 21

⁷ Exempelvis i Uppsala, Örebro och Nyköping.

⁸ Utvärdering av tillfällig öppen vägg i Uppsala kommun. 2022-02-21. KTN-2020-00324.

⁹ Lagliga graffitiväggar och skadegörelse i form av klotter – En kunskapsöversikt. Tryggare Sverige. 2015. s.30

¹⁰ Lagliga graffitiväggar och skadegörelse i form av klotter – En kunskapsöversikt. Tryggare Sverige. 2015. s.26

även en risk för spridning av graffiti i närliggande område, vilket gör att väggen inte bör placeras i ett område som är känsligt eller svårsanerat.

Kultur- och fritidsenhetens bedömning

Kultur- och fritidsenheten ser positivt på möjligheten för medborgarna och i synnerhet barn och ungdomar att på ett lagligt sätt framföra olika konstnärliga uttrycksformer. Det är dock av största vikt att det inte sker på bekostnad av andra medborgares upplevda trygghet, miljön eller kommunens säkerhet. Som beskrivet ovan har studier och erfarenhet från andra kommuner visat att en förutsättning för att en öppen graffitivägg ska få ett positivt utfall både för utövaren så väl som övriga invånare krävs en rad olika åtgärder och riktade resurser både inför och kontinuerligt efter uppförandet. Det måste finnas en verksamhet som ansvarar för väggen och aktiviteten där. Det bör finnas möjlighet att sitta och besöka toaletten i närområdet. Det krävs drift och underhåll i anslutning till väggen för att upprätthålla en ren och trygg omgivning. För att säkerställa att miljön inte påverkas negativt av graffiti-målningen bör även en miljöutredning genomföras för tilltänkt placering och eventuella åtgärder för att minska påverkan på miljön tillhandahållas.

Kultur- och fritidsenheten anser att behovet av ett kommunalt graffitiplank eller platser att lagligt måla graffiti på inte överväger de resurser som krävs för på ett tryggt, säkert och miljömässigt tillhandahålla en sådan yta.

Ekonomiska konsekvenser

Förslag till beslut bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Förslag till beslut bedöms inte medföra några direkta konsekvenser för barn.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 26 januari 2024

Bilaga 1. Medborgarförslag

Bilaga 2. Protokollsutdrag KS 2023-12-18

Hans-Otto Halvorsen
Tf. Kultur- och fritidsdirektör
Stadsledningskontoret

Josefine Säker
Utvecklingsledare
Kultur- och fritidsenheten

